***** Variantã în lucru *****

Text sursã:

Schröckh, Johann Matthias: Lehrbuch der allgemeinen Weltgeschichte: zum Gebrauche katholischer Schulen eingerichtet. Wirzburg und Fulda, gedruckt und zu haben bey Johann Jakob Stahel, Universitäts Buchhändler und Buchdrucker, 1776

https://books.google.ro/books?id=3La8xQEACAAJ&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Traducerea s-a fãcut dupã prima ediţie sau ediţia 4.

https://books.google.ro/books?hl=en&lr=&id=qUueMiK1LnEC&oi=fnd&pg=PA3&dq=Lehrbuch+der+allgemeinen+Weltgeschichte&ots=57CyNuQvmy&sig=cwNguXK79GB7cn12AXj3bWInlIo&redir_esc=y#v=onepage&q=Lehrbuch%20der%20allgemeinen%20Weltgeschichte&f=false

Ms. 1375 BAR

f. 1/1r:

Povãţuire între istorie sau întîmplãrile cele în scris

Însemnare de mânã cu alfabet latin: [4 Cantumir din Roman prin 1867-8. G. Creţu 1887]

Scris marginal: [… istoria merge pînã la 1776]

f. 1

1.Numele istoriei	Istorie pe numele ei de pe lucrurile cele ce s-au fãcut şi cel greceascã nume istorie de pre vorba [ilizibil – cu vechi], fiindcã întru dînsa sã pun dinainte ochilor cu asemãnare întîmplãrile dupã cum au fost.
2.Cuprinderea istoriei	Însã nu toate cele ce s-au fãcut între oameni sã cuvin istorii. E[a] lasi afarã întîmplãri nenumãrate de obşte şi acele ce însãmneazã puţin lucru, fiindcã oamenii dintru acele nu ar fi tras vreun folos, niciodatã vreo mulţãmitã îmbogãţitã cu învãţãturi. Ei adunã numai întîmplãrile cele vrednice de socotit.
3.	Aceste sînt acel feli de întîmplãri care au fãcut vreo mare schimbare în lume sau cel mai puţin întru una din pãrţile ei. Aşijdere [ilizibil] de întîmplãri, dintru care nu sã aratã noua pilde de mare isteţime al [ilizibil] de înţelepciune din nişte [ilizibil] cunoscãtori sau de nişte rãutãţi mari. Dar mai vîrtos acele întîmplãri care pot sã fie de trebuinţã oamenilor întru toate vremile şi prin luare aminte la dînsãle sã sã facã ei mai cu minte şi mai buni.
4.	Cu toate aceste nu ne ajutã prea numitã aceastã deosebitã alegere de nu vom şti noi mai mult decît toate ce mai //

f. 2:

	lucrurile, cã întîmplãrile ce s-au pomenit sînt adevãrate. Atunce sînt ele acee cînd sã cunosc ele prin [ilizibil] încredinţate lucruri de pomenire şi mãrturisiri vrednice din vremi cele ce s-au întîmplat ele sau din cele ce au urmat mai de curund dupã dînsele.
5. iliibil	Po[ve]ste cu greu aceastã istorie sã sã facã, fiindcã ei îi trebue mult ceteri, socotealã cu judecatã şi încredenţare, însã e este foarte folositoare, nu numai pentru acee ca sã ştie cineva [ilizibil] din întîmplãri sã le poatã a le primi de adevãrate, ce încã ca sã le înveţe a sã pãzi pre sine d ecrezãmîntul cu lesnire dintru care sã stîrneascã atîtea gresele [ilizibil] cu adevãrat este mai de trebuinţã acee ca sã sã îndoiascã cineva la povestirile cele deosãbite într-o vreme îndelungatã. Decît sã le creadã pre ele aşa îndatã. Cãci de nu poate cineva ca sã ajute vreodatã într-o deplinã încredintare în istorii pentru lipsa sau pentru împotrivire ce sã [ilizibil] la înştiintare. Încã poate cineva sã sã îndestulezã pe sineş mai de multe ori la arãtare adevãrului ce tare.
6. ilizibil	Din toate aceste cã istorie ar fi o vrednicã de crezare povestire a întîmplãrilor celor vrednice [ilizibil] socotim cînd o allege e pre sineş îndestul cu mai [ilizibil] din gurã şi din auz, adecã din înştiinţãriel cele //

f. 2r/3:

	gurã rãsãdite dintr-un om într-altul şi cele mai multe mincinoase, al cãrora izvoditori nu sînt ştiutori sau nu sînt vrednici nici de o crezare. Aşijdere din basme care alcãtuiesc întîmplãri sau intîmplãri adevãrate amestecate cu împodobire vorbii de stihuri şi dintr-alte schimburi sau urmãri al adevãrului istoricescã.
7. Întîmplãrile, învãţatura ce de trebuinţa istorii	Deci va pute cineva sã-şi facã de trebuinţã întîmplãrile istoriei [notã marginalã ilizibilã] [ilizibil] nu este îndestul ca sã le înveţã pre ele de rostã. Însã I sã cuvine cu luare aminte sã fie la ele. Cãci e nimicã nu priimeşte mai cu drag şi nu cuprinde nimicã mai cu lesnire, decît povestirile. Dar în cîtã vreme aceastã luare aminte petrece împreunã cu mai cu povestire, numai cã sã [ilizibil] iscodirile noastre printr-aceasta. **Aşijdere** putem noi sã împãrtãşim ceva şi pre la alţii pentru ţinere de vorbã a lor. De multe ori, dacã sã înmulţascã ele, cad ele mai vîrtos ţinerile de minte cu îngreueri. Pentru înţelegere deopotrivã deosãbit şi pentru socoteala ce cu judecatã, întru care cunoaşte mai dentîi cineva înţelegere ce deplin, nemicã nu dobîndim noi, încîtã vreme istorie la noi este numai o învãţãturã de aducere aminte.
8. ilizibil	Pentru acee este pre trebuincios lucru ca sã sã înveţã cineva //

f. 2v/4:

	a şti a socoti pentru întîmplãri. Însã socoteala ne face noao multã nevoinţã cînd sîntem noi în vîrstã de tinereţã. Însã fiindcã trupul nostru creşte în toate zilele aşa ni sã şi cuvine noao sã purtãm grijã pentru aceste ca şi duhul asemene sã creascã întru tiri purure şşi aceasta sã face prin luare aminte la toate cîti videm, auzim şi ne înştiinţãm.

9.	Aşedar, de vra cineva sã socotească pentru întîmplãrile cele în scris sau pentru istorii, aşã I se cuvine lui adeseori sã întrebe din ce feli de pricini s-au scornit acele întîmplãri, ce feli de porniri şi scoposuri au avut oamenii întru lucrurile lor, ce vrednicii adivãratã ar fi fost al faptelor lor, adecã cum au fost de drepte de înţãlepciune, de cu iubire de oameni, cu facere de bine şi cu mãrime de suflet sau cum au fost de cumplite, de proaste, fãr de omenie şi nebuneşti faptele lor. Ce fel de urmãri şi lucrãri ar fi adus ele dupã dînsele? Ce asãmãnare au ele cu întîmplãrile din vremile noastre. Cãci pot sã ne folosească pre noi ele la vîrsta noastrã stare trebuinciosã şi la alte lucruri întru care ne aflãm noi la care sã poatã cineva sã pui încã şi mai multe de aceli feli de cercãri. //

f. 3r/5:

10.	Întru acest chip fac slujbile sale la întîmplãrile cele în scris ţinere de minte şi înţãlegere şi ele nu trebue sã fie dispãrţite una de alta, cãci acee nu mai adunã. Dar aceasta învaţã sã sã facã a cãde trebuinţã acele adunate pentru a sã poatã ele mai cu lesnire sã lucrezã. De opşti sã cuvine sã sã sprijinească ele printr-o povestire mai luminatã şi cu rînduialã sã cuvine adicã aşe sã sã zicã întîmplãrile cele în scris ca sã scrii cu lesnire a sã înţãlege ele, a sã ţine minte şi dupã plãcere sã le facã cu sîrguinţã.
11. Veletul	La aceasta sînt deosãbit doaî mijlociri de ajutori fãrã d ecare nu sã poate nicidecum. Cel dintîi ca sã sã încredinţezã cineva în ce vreme s-au întîmplat acele lucruri. Aceste învãţãturi care numãrã vremile dupã urmare lor şi dupã a lor legãturã una cu alta sã cheamã hronologhie sau numãrul vremilor. Însã el are multe ştirbiri şi greutãţi mai vîrtos în istoriile cele vechi. Dar iarãş nu ne parãseşte cu totul la întîmplãrrile cele vrednice de socotit, mai ales cã printr-aceasta sã face povestire cu prepus cînd nu sã poate şti vreme întru care s-ar fi fost fãcut ceva sau cînd veletul cel încredinţaat stã împotrivã.
11. Geografie [ilizibil]	Al doile trebi ce va sã sã înveţã a cunoştinţã locul mai vîrtos întru care s-au întîmplat lucrurile acele //

f. 3v/6:

	Vrednice de socoteli. Iarãş este deosãbitã învãţãturã Geografia sau scrisoare pãmîntului care ne face noaî cunoştinţã mai incredinţatã pentru lume, al Medianului întîmplãrilor în vremile cele vechi şi în cele noaî. Asãmine are e multe locuri cu lipsã şi intunecate ca şi hronologhie sau veletul; dar aceasta esti mult mai cu dulceaţã decît acee şi amîndoaî sînt ne dezlipite povãţuitoare a istorii.
12. Denpreunã urmare al întîmplãrilor	Asãmine trecii aşe sã învaţã istorie ca sã poatã a prãvi întîmplãrile în urmare lor ce dimpreunã şi în legturã ce dintru dînsãle. Cel ce ştie numai cee ce s-au întîmplat aice şi dincolo, întru aceastã vreme sau în ceelaltã, acela nu înţãlege nici o istorie c ear pute sã-I fie mai de trebuinţã. El au apucat numai nişte povestiri al cãrora pricinã şi urmãri el [ilizibil] nu este în stare pentru acele ca sã judece, cãci cã el le-au depãrtat de altile pre tare.
13.	Aceastã legãturã a întîmplãrilor este de doaî feluri. Una sã aratã între aceste feli de lucruri care s-au întîmplat tot într-o vreme şi aceasta sã numeşte sinhronislos, mãcar cã nu toate intîmplãri;e care întru aceeş vreme s-au întîmplat stau într-o urmare

	dimpreună încredinţate una cu alta; ce dau ele iarăş una cu alta mai multă limpezire prin care să face le mai de înţeles. Celălalt feli de legătură//

f. 4r/7:

	Între întîmplări este încă mai gre[ilizibil] mare, dar de multe ori să află cu greu. Aceasta stă întru aceste că multe întîmplări, mai ales din multe feliuri de vremi şi de olaturi să cuvin denpreună şi numai o schimbare mare în lume lucrează şi arată.
14.Deplină stare [ilizibil] alegere	Cu adevărat are cineva şi pentru aces[t] la oarecare pre deplină stare în istorie să vadă cînd vom noi să cunoaştem şi să judecăm pre un bărbat vestit cu vreo întîmplare vrednică de socotire. Aşe nu ne va lipsi noaî nimic lucru mare, de cele ce să stingă de dînsa. Însă iarăş nu este de trebuinţă aice ca să să adună toate întîmplările cele mici cari să cuvin la aces. Mai vîrtos să cuvine cuiva în istorii să păzască o alegere cu înţeles al lucrurilor, mai ales cînd începi el dintîaş data a o învăţa. Cineva allege întîmplările dintru care vede el îndată că ar pute cu socoteală să aflăm de trebuinţă şi în ce chip să face aceasta, este cum să arată mai sus.
15.	La urmă de voeşte cineva să meargă aşe departe întru citire istoriilor ca să să facă el o învăţătură pentru noi, care este chear cu totul al noastră, adecă ca să nu avem noi mai mult trebuinţă numai a crede cee ce auzim noi din istorii sau am citit ce însuş noi să cercăm toate, să ne facem noi încredinţare pentru dînsele, să putem a aduna cele ce-s spre trebuinţa

f. 4v/8:

	noastră. Aşe multe încă ne trebui să facem, însă printr-aceasta să face cineva un cunoscători învăţat al istorii. Iar într-alt chip rămîne el numai un iubitori de istorii.
16.	La acest fel de învăţătură să găteşte cineva, cineva mai de-nainte prin cunoştinţa celor mai alese limbi vechi şi mai noaî, întru care să cuprindă scrisori cu istorii şi lucrări de pomenire – se face pe sine cineva cunoscut cu toate izvoarăle şi mijlocirile de ajutori al istorii: cu lucrările celor vechi care încă să află acum, cu banii cei vechi, cu scrisorile celi descoperite de stau pe pistre, cu hrisoavele celor vechi sau cu scrisorile cele cu prăznuire ce sînt deasupra pre stîlp pentru oarecare pricină. Şi asemenea şi cu scrisorile de istorii de prin toate vremile a vecului sau numărul vremilor şi scrisoare pămîntului. Încă trebui să le înveţă cineva după canonile ce au ele şi după toată cuprindere lor. Şi această adunată silenţie trebui asemenea să fie cu critică şi cu filosofie, adică povăţuită de judecată şi de socoteala minţii p[r]tutindene. Mai vîrtos, cel ce vra să să facă scriitori, să cuvine pe lîngă această cunoştinţă cu învăţătură, să aibă întru a sap uteri încă o deosăbită isteţime al minţii întru alegere, întru punere şi alcătuire întîmplărilor //

f. 5r/9:

	cum şi împodobire vorbii istoriceşti care adică să cuvine să fei vrednică de cinste şi nu fără putere de duh, dar iarăş să nu fie nici ca cum meşteşugită.
17. Îndulcirile istorii	Deci, de învăţa cineva ori după care chip de trebuinţă să o cunoască, aşe I să răsplăteşte lui pentru aceasta osteneală foarte îmbişug. E ne face noaî dintîi o bucurii neajunsă şi purure fiitoare. Aşijdere priveşte cineva numai la ali cari iscodiri care este acee atît de frumoasă, atît de mare şi de multe feliri de schimbare al persoanelor sau al obrazălor celor vrednice de socoteli şi al cealor pre deosăbite sau fără de veste întîmplări să le vadă dinainte sa, să îndulceaţă cineva foarte tare,

	fiindcã asemeneazã prin ajutoriul istorii vremile cele vechi, nãravurile şi lucrurile cu ceste mai de curînd. Vede celi pre mari schimbãri în lume cã s-au scornit din pricinã mici. Sã faci pe sine cunoscut cu cei mai vestiţi şi pre vrednici de cinste bãrbaţi al vremurilor celor trecute, dintr-a cãrora fapte şi lucrãri despre o parte incã tot ne îndulcim.
18. Folosul istorii	Ce pe lîngã ace bucurii, cãutãm noi şi folosul şi îndreptare în învãţãturi. Aceasta ne dã noaî istorie atît de îndestul şi aşe de cu cuprindere, cît putem noi cu adevãrat sã ne slujim pre bine cu oameni din fieştecare feli de trai cît şi cu isteţime lor şi mai [ilizibil] mai cuviincios sã ne facem. E este //

f. 5v/9:

	Mai vîrtos o învãţãtoare al pruncilor şi al celor neînvãţaţi.
19. Pentru cunoştinţa pronii lui Dumnezeu	Însã în istorie sînt lucruri omeneşti şi vãzute care sã aratã; dar de multe ori sã pricepe cã o putere nevãzutã orînduieşte întîmplãrile, le alcãtuieşte şi le hotãrãşte pentru om, pre care scopos în scurtã cã acela ar fi Dumnezãu care stãpîneşte lume şi pre oameni. Nenumãrat întîmplãri au mai un sfîrşit cu totul de alt feli decît nãdãjdue sau sã teme oamenii şi apoi la urmã au cunoscut ei cã mare sau mîntuitoare lucrãri s-au fãcut printr-acee. Altele s-au întîmplat dimpreunã într-un chip, altele cu multã vreme s-au gãtit mai dinainte care foarte fãr greşalã o minte înţelepţiascã trebuie sã fie fost privit toatã curgere lor. Mai vîrtos în istorie sã aratã o amestecãturã de mueran de acee care sã numeşte norocire şi nenorocire. Şi de a purure mai mare parte pentru folosul neamului omenesc. Atunci este o vederitã tulburare şi apoi, dupã ce sã e cineva pe urma ei în cîteva vreme, aflã orînduialã vrednicã de mirat, dupã cum şi întru ale firii nu-I putem cu adevãrat sã rãtãcim de multe ori la cercare dumnezeeştilor scoposuri, cãci cã minte noastrã este foarte cuprinsã pin prejur pentru ca sã le priceapã întru toate cuprindere lor. Dar multe satu dinainte ochilor noştri şi acee esti mai ales o zãbavã vrednicã ca sã cerci acesti feli de urme.
20. Pentru întãrire a legii creştineascã	Aşedar esti aceasta o îndemnare foarte tare cãtrã cinstire de Dumnezeu şi dragoste cãtrã dînsul care sã

f. 6r/11:

	Faci prin ajutoriul istorii. Cînd însã sã vedi întru dînsa cã au arãtat Dumnezeu nenumãrate mijlociri neamului omenesc casã poatã sã-l cunoascã pre el şi sã-I slujeascã lui şi cum cã s-au lucrat sau cum cã s-au bãgat în samã de oameni asemene mijlociri, cum s-au întemeet legea întru care ne mãrturisim noi şi o ţinem, cum cã rãsãdim el şi cum s-au pãzit ce feli de folosuri au adus oamenilor şi de cite ori au împiedecat-o ei pre e la aceasta ca sã le facã lor încã şi mai mari. Întru aceastã chip nu va pute cineva sã sã împedece pe sine dupã aceste arãtãri, ca sã nu o izbascã şi sã nu sã folosascã din rîvnã pe aceastã lege creştineascã.
21.Pentru cunoştinţa oamenilor	În istorie grãesc şi lucreazã oameni şi mai vîrtos multe feliuri de oameni în rîndul vremilor, al nãroadelor, al deosãbirilor celor bune şi celor rãle, al întîmplãrilor întru care au trait ei şi a altor lucruri multe. Însã ele sã scriu întru tot adivãrul ce este prin putinţã şi întru toatã dreptate. Aşedar trebui cineva sã sã înveţã din istorii pre bine a cunoaşte pre oameni, dupã cum şi pre noi înşine foarte tare. E este chiar al noastrã istorie. De aice sã învaţã cineva cã oamenii între dînşii sînt toţi asemenea, toţi sînt

	slabi şi zidirea supuse foarte tari la multe greşeli. Însã iar vrednic şi de minunate fapte, fãr de ajutori pentru sineş, dar spre aceasta rînduit ca sã-şi facã unul cu alte aceastã viaţã scurtã mai de suferit şi mai de dulceaţã; numai la atîta vrednicie, încît au ei

f. 6v/12:

	Înţelepciune şi dreptate. Între alte socoteli dimpotrivã pentru slavã, pentru vitejie sau numai pentru bogãţii nu sînt ei încã vrednici de cinste, nici folositori. Istorie ne învaţã pre no ice au fãcut oamenii pentru ca sã împlineascã scoposurile pen tru care i-au fãcut preot Dumnezãu în lume. Însã sã zice cã alte cuvinte cu ce sãrãciţi sau nevoiţi ei, prin multe şi fapte bune ca sã sã facã ei pe sineşi şi pre alţii fericiţi, încît le-au fost lor cu putinţã sã fie în lume. E aratã cum s-au stãpînit e de tare de pohte şi de patimi, de und es-au scornit pirelor cît de puţin au cunoscut ei folsourile lor în multe rînduri. Cînd şi intru ce s-au fãcut eri pre deplin sau cum au nãzuit în sãlbãticii şi în neştiinţã.
23.	Iar şi printr-aceasta cã ne faci istorie foarte tare cunoscãtori de oameni şi de noi insune, sã face ce mai bunã învãţãtoare de înţãlepciune pentru ca sã nu facem, nici sã zicem nimicã, cee ace ar pute din toate acele ce socotim noi sã nu alegem mijlociri mincinoasã şi necuviincioasã la scopusurile noastre şi de a purure sã ne apucãm de stare de fatã a minţii noastre care scoate dintru dînsa grabnice şi folositoare hotãrîri. Însã toate aceste potem noi sã le învãţãm printr-o ispitã de mulţi ani, ce acee sã faci cu nenumãrate greşele şi cu stricãciune noastrã ce mare. Mai cu încredinţare dimpotrivã şi mai în scurtã ajungem noi la aceasta iarãş prin luare aminte al pildelor celor streine pe care ni le-au pãzit noaî //

f. 7r/13:

	Istorie pentru învãţãturã sau pentru sã le urmãm.
24.Cari fapti tre[buie] sã sã [vesteascã] în istorii	Aşijdere acesta încã este una din pricinile celi mai alesã pentru cari în istorii nu sã cuvin sã sã pui numai lucrurile acele cu fapte bune. Cineva trebuie pe acele cu adevãrat mai mult decît toate altele sã le cerci cu bucurii sã le socoteascã şi pre ele întru adîncul inimii sale sã le tãpîrsascã. Numai între faptele wcele bune sã cunoasc oamenii numai dispre o parte. Însã sã cuvine sã-I zugrãveascã pre ei cineva nici atît de bine, nici atît de grozav. Zice istorie, ei au fãcut multe lucruri vrednice de laudã, aşijdere şi multe rãutãţi. Ce iar castor de pe urmã, cele mai multe dintr-un sine le-au fãcut mai mult din neştiinţã şi din nebunie decît din rãutate. Însuş cele cinstite socotele sã cuvin sã sã prelungezã la faptele cele cu rãutate în istorii cînd sînt ele vrednice de socotinţã. Şi la aceasta face pre multe istorii ca sã sã facã învãţãtoare.
25. E rãsplãteşte cu]ilizibil]	Dupã cum este o rãsplãtire, adicã care nu sã poate sã rãmîi din afarã pentru faptele sale înţãlepţesti şi bune pe care le vesteşte e oamenilor celor ce sã nascã pe urmã şi de uitare mîntuieşte. De nu ar fi fost ele şi învreme cînd s-au fãcut eli cunoscute şi lãudate şi aşe tot este istorie înfricoşatã rãutãţilor cînd rãmîn faptele rãle nerãsplãtite iarãş, de au şi fost pricinuitorii lor puternici ce stau dupã socoteala ce de opşte a tuturor fericii sau norocirii. [ilizibil] ii aşteaptã pre ei totdeauna oasîndire ce pe dreptate //

f. 7v/14:

	Al istorii. Aceasta arată începere ce stricăcioasă a lor şi urmările lor celi jălnice. E îi face pe dînşii vrednici de urîciune, fără să cruţă obrazăle sau neamurile. Atunci să schimbă mirarea cu care de multe ori au sporit faptele cele nedrepte şi proaste întru istorii conteneşte răutate să fie grăbnică că să vedi acee pre di multe ori că prin sine sîngură să pedepseşte şi cu adevărat purure este nebăgată în samă şi urîtă.
26.Folosul ei în învăţături	Cel ce se dă pe sine după învăţătură, acela află în istorii o lumină întemeetă. E pomeneşte de fieştecare sporire minunată, pe care au cîştigat-o minte omenească întru cercare şi siminţa adevărului, al frumuseţii şi al folosinţii. Începere al fieştecărue învăţături, lucrare lor, mejlocire la de ajutoriul lor şi împiedicările lor, binele ce au făcut ele, denpreună şi cu lucrurile lor cere. Bărbaţii cei vrednici care le-au lăţit şi le-au prefăcut mai bine pre ele, asemenea scrisorile prin care s-au făcut aceasta, aceste toate le învăţa istorie. Dintru dînsa trag folosurile (şi aceasta trebue să fie fieştecare învăţat) pricinile cele adevărate al cunoştinţii de om cei mai cu isteţime de minte şi pricinile al celor nenumărate lucruri, făcătorul de stihuri şi împodobitoriul de vorbe să slujască cu pildele pre care le-au adunat istorie. Înştiinţările ei pentru o d[eo]săbire //

f. 8r/15:

	Ce din năuntru al ţărilor şi pentru pravilele lor, cînd învăţătorii lui de judecată foarte trebuincioasi şi învăţătoriul de Dumnezău cu ajutoriul ei, dovezi pentru adevărat şi pentru vrednicie dragostii legii.
27. Asijdere pentru toate sterile în vieaţa ce de opşte	Istorie la urmă să arată la toate stările, la fieştecare fel de trai şi la fieştecare trebuinţă al oamenilor, o ajutătoare încredinţată. De abie să află o mijlocire mai cu tărie să să arate stăpînitorilor cu o socoteală slobodă ce este datorie lor să facă pentru lauda lor ce adevărată, pentru împlinire dregătoriilor şi pentru folosul năroadelor lor. Cu cît mai mult bine pot ei să facă decît alţi oameni şi airăş cîtă nenorocire mai groznică, deosăbit cite urmări să stîrnesc dintru acee cînd socotesc ei că lor le ar fi toate slobode atît de mult cînd nu s-ar afla nici o împotrivire nebiruită de dînşii. Supuşii şi cetăţenii unii ţări sau a unui stat să învaţă din istorii să cunoască şi să iubească patrie lor sau moşie lor, fiindcă ei privesc prăvălacurile ce au dat piste dînsa. Începe oblăduirii ei de acum, pravilile ei şi datoriile lor cătră dînsa şi nu mai puţin cunosc şi facerile de bine ce au mult ei de la dînsa. Neguţătorii vedi istorii cum să face pre mare cîştigului, cînd să face cu socoteală şi cu drepate, cum adună pre oameni unul cu alaltul spre ce înflorită şi slava. Aşijdere ajută şi sprijininţa volniciei unor noroadă cum ar ave în parte şi [ilizibil] colo de mare la cele grele schimbări al păcii şi al războiului c ear ajuta patrie sa de la dînsul şi //

f. 8v/16

	ar fi lui de străcăciune, aşe şi tuturor ţărilor lăcomii cei nebunească şi nesăţioasă. Pentru meşterul cari caută să urmeză după natură cu un chip iscusit meşteşugul său [ilizibil] dintru dînsa, prube de o frumusăţă peste fire şi prin [ilizibil] ce e să-l facă de plăcut şi să să înveţă. Istorie păzeşte o comoară nemăsurată de persoane şi de

	lucruri pre carele el poate sã le facã şi sã le înfrumuseţezã. E îi dã lui asãmine atîte lucruri de pomenire iscusite al meşteşugului sãu cele mai de trebuinţã şi mai minunate lesniri: meşteşugul zugrãvitului, al sãpatului de pipuri şi altora multe, aprinde putere gîndului sãu şi aceste a [ilizibil] sa. Ostaşul la ce de pe urmã aflã în istorii schimbãrile şi prefacerile meşteşugului sãu, asãmine şi pre vitejii cei mari care s-au luptat cu nebãgare de samã al primejdiilor şi însuş al morţii pentru dommnul lor şi pentru patrie, care au hotãrît cu ajutoriul duhului lor şi al înţelepciunii lor stare tuturor împãrãţiilor şi al nãroadelor . Însã e o învãţãturã de la istorii aşijdere cu vîrtute şi vitejie nu sînt numai ele darurile ce sã cer de la dînsele, ci în mijlocul rãzboaielor, al unui rãu ce esti de multe ori pre trebuincios lucru, sã cer de la dînsul toate faptele bune prin care sã faci el mai de suferit. Cu un chip […] sã poate şi sã cuvine sã sã arãte şi cã ace ear fi hfalã mincinoasã pentru dînsul ca sã sã facã numai [ilizibil] de nu va pute sã ajungã asemene şi socotinţa şi dragoste al tuturor celor cinstiţi, atunci în vreme de pace, cît şi în rãzboi.

f. 9r/17:

Folosinţa ce sã rãvarsã din învãţãtura istorii, sã devodeşte îndestul, cît ar fie e de trebuincioasã şi fãr de dînsa nu sã poate nimine sã facã ceva. Cel ce vra sã socoteascã pentru sine şi pentru ceialalţi oameni, aşijdere sã cunoascã şi lume, cãrii el vra sã-I slujeascã. E esti asãmine o cãmarã de sfaturi şi de hotãrîri de cari are trebuinţã cineva în toati zilele. E ne învaţã pre noi pentru ce lume sã aflã întru aceastã oblãduire de acum şi nu întru alta şi opreşte acie ca sã nu rãmînem noi într-o neştiinţã copilãroasã de acele ce s-au fãcut înainte de noi şi sã nu judecãm toate vremile dupã vremile noastre. Apoi noi iarãş printr-însa videm cã întru adivãr nimicã nou lucru în lume nu s-ar fi fãcut de sã şi schimbã obrazãle sau persoanele şi alte lucruri al întîmplãrilor: întru acestã chip ne pãzãşte e pre noi de mirare ce din slãbiciune minţii, de întristare, de tulburare duhului. Sã deprind ecineva cu toate şi iarãş printr-însa sã ajutã linişte duhului nostrum şi al vieţii.	28. Trebuinţa ce mari de istorie
Înţãlegere ce mergi mai înainte [Vorläufiger Begriff, S. 14] Al ceii a tot de obştie istorii A lumii Aşadar este cu adevãrat cã istoria este foarte vrednicã de ştiut. Dar de vreme cã întîmplãrile cele vrednice de socotit întru dînsa sînt nenumãrate, întru acest chip sã cuvine cuiva, cãci îi va fi lui prin putinţã sã sã socoteascã el pe sine însuşi cînd ar pute şi cît ar voi el de departe întru dînsa sã margã. Aceasta sã spînzurã întîi din plecare noastrã, care iarãş ne dã […]	Cum s-ar cãde demult sã ne argã

f. 9v/18

	Duce de multe ori mult mai departe decît socotim noi la cititul dintîi, mai departe decît de chipul traiului întru care sã dã cineva de vieţuieşte şi ari trebuinţã de istorie mai mult sau mai puţin. La ce mai de pe urmã din mijlocirile de ajutori pe care poate el sã le ajungã spre cunoştinţa lor.

2. Deosãbire folosului al trebuinţii şi al frumosãţii istorii	Însã întru socotinţa istoriilor isuşi trebuie cineva ca sã-şi pui lui o oarecare hotarã, ca sã ştie sã deosãbascã pe ce trebuincioasã din ce folositoare. Şi pe aceasta iarãş din celi frumoase, celi trebuincioasi înştiinţãri din istorii sînt d eacest feli fãr de care nu poate cineva nici ca cum sã margã înainte la cercetare lumii şi al oamenilor pe care ş-au ales el luişi. Cele folositoare înştiinţãri, cari mai ales sînt trebuincioasi, trebui sã sã aleagã într-o alcãtuire cu cele dintîi, însã cu încetul sã poate sã sã [ilizibil] ele dupã alte rînduele. La urmã vin celi mai frumoasi povestiri de întîmplãri mici şi lucruri, cuvinte vrednice de socotit, lucrãri numai a unor singuri personae sau obrazã şi a altora ca aceste multe care nu fac pre noi deosãbire prin minte ce mare sau prin alte daruri de ne veselim. Însã şi la aceste ne sã cuvine noaî iarãş de apurure sã cãutãm oarecare folos care sã sã poatã scoati penreu dînsele.
3. Cele pre trebuincioasã cunoştinţe din istorii	Între celi pre trebuincioasi cunoştinţe în istorii sã cuvine începere şi ce dintîi istorii al oamenilor, îndreptatul adunãturii orãşeneşti sau cetãţeneşti şi al împãrãţiilor, creştire legii dinpreunã cu //

f. 10r/19:

	Pravãla lucrurile ei, sporire pe care au cîştigat-o oamenii în nãravurile bune, în pravile , în meşteşuguri şi în învãţãturi, întemeere şi rînduiala al împãrãţiilor şi al ţãrilor celor mai de curînd al celor ce încã stau şi istorii patriei noastre.
4. Privala a toatã istoriie	Ce dacã ne vom sîrgui iarãş numai aceste deosãbite pãrţi al istorii sã ne învãţãm a le cunoaşte, aşe iarãş nu ne va fi cu putinţã niciodatã acee ca sã o pricepim sau sã o judecãm drept pree fãr oarecare legãturã cu celelalte pãrţi ale ei. Noi trebue sã privim cîteodatã înapoi, cîteodatã într-o parte, unile rãmîn întunecate, altele cu lipsi pi-încet pi-încet sã stîrneşti o dorire la ce de pe urmã sã simte şi trebuinţa ce mare ca sã sã priveascã toatã deplin istorie neamului omenesc.
5. [ilizibil] al întîmplãrilor	Aceasta socoteşte a fi un lucru foarte greu şi nemãsurat, însã multe sã p[ot face spre uşurare lui. La aceasta sã cuvine împãrţitul pre care îl face cineva din multe chipuri şi înştiinţãri al întîmplãrilor dupã care sã împarte istorie în ce politiceascã, în ce bisãriceascã şi în ce pentru învãţãturi.
6. Istorie politiceascã, bisericeascã şi de învãţãturi	În istorie ce cetãţeneascã (care sã numeşte şi politiceascã) sã povestesc acel feli de întîmplãri care sã atingã de oameni dupã ce s-au împãrţit ei în adunãrile orãşeneşti şi în nãroade şi s-au întrulocat ei între ei prin obiceiuri, prin nãravuri şi prin pravile. Istorie bisãriceascã (care mai pre înţeles sã poate numi al legii) //

10v/20

	Scrie priprejur chipurile cele de multe feliuri a cunoaşte pre Dumnezãu şi a sluji lui care sau oamenii au venit ei înşişi sau acele pe care le-au discoperit lor Dumnezeu dimpreunã cu multe sau mai presus de fire. Mai vîrtos istorie acelor doaî adunãri mari pre care le-au cinstit Dumnezãu cu poruncile sale cele însãmnate în scris al bisãricii jidoveşti şi al ceii creştineşti mai cu adivãrat. Acee ce iasti omeneascã întru aflare, întru lucrare şi intru sîrguinţa învãţãturilor, cum şi al meşteşugurilor celor din [ilziibil] şi iscusite au fãcut, acee o aratã istorie învãţãturilor. Apoi esti şi istorie naturii întru care sã aratã schimbãrile tuturor lucrurilor fireşti. Şi fiindcã în istorii noi cercãm numai întîmplãrile oamenilor, aşe nu este e aice atît de trebuincioasã, mãcar

	cã e cîteodatã dã trebuincioasi dovezi al celor de început lucruri, mai ales cã oamenii însuş pre tare au schimbat faţa pãmîntului.
7. Legãtura tuturor feliurilor unul cu altul	Deci dacã va adduce cineva cele vrednice de socotit întîmplãri întru aceste chipuri de multe feliuri al istorii, aşe va fi mai cu uşor, ca sã-ş pue el luiş denainte toatã cuprindere lor, însã nu sã cuvine mai ca sã facã pe aceastã împãrţalã pentru acee, ca sã înveţã el numai un feli de întîmplãri. Unue trebueşte mai mult istorie ce politiceascã, altue mai mult ce bisãriceascã, apoi toate feliurile sã ţin dimpreunã atît de tare, cît nu poate cineva sã treacã cu vederea de tot nici pe unul dentru dînsãle. Ele sînt cele mai multe pãrţile a unui trup numai, adicã al istorii //

f. 11r/21

	neamului omenesc. Ele au lucrat mai cu dinadinsu una dupã alta. Asãmene legile cele de multe feliuri au dat de multe ori oblãduirii politiceşti prin socoteala ce face oamenii pentru dînsãle. Uneori sarijãnitoare oblãduirii, alteori era surpãtoare tulburãtoare ei. Dimpotrivã iarãş legile uneori s-au pãzit şi s-au lucrat spre bine de stãpînire ce politiceascã şi alteori nu s-au bãgat în samã şi s-au izgonit. Întru acesta chip s-au lãţit lumina sau întunericul şi din intîmplãrile învãţãturilor di apurure peste stare ce politiceascã al oamneilor şi deosãbit piste lege lor nu sã vãd mai luminat cele stricãcioasã urmãri al neînvãţãturii şi al credinţii în deşartã, decît întru aceastã legãturã de întîmplãri. Deci aşe cel ce ştie numai un feli de istorii nu esti niciodatã în stare ca sã o lucrezi pre e cu cuviinţã.
8. Trebuinţa dispãrţirii istorii in ce noaî şi in ce veche	Numai puţin sã cuvine sã sã pãzascã cineva ca sã facã altã dispãrţire al întîmplãrilor pe care au luat-o de pe vreme (*) pentru ca sã o cuprindã mai cu lesnire. Istorie sã împ[arte în ce vechi care de la începutul ei mergi tot înainte pînã la patru sute de ani dupã naşterea lui HS şi în ce noî care sã întinde// [notã marginalã: *dintru care s-au întîmplat ele]

f. 11v/22

	Iarãş din vreme ce s-au pomenit pînã în zlele noastre. Sau desparte cineva iarãş vîrsta vremii de al doile în doaî pãrţi: in istoria ce mai de mijloc, de la al cincile veac pînã cãtrã sfîrşitul de al cinsprãzãcelea vec şi în ce mai noaî istorie care cuprinde întru sine cei de pe urmã trei sute de ani. Aceasti dispãrţiri au temeiul lor cel cel bun în cele piste mãcarã d emari schimbãri al stãrii lumii cari deosãbesc fieştecari vîrstã d evreme di ceelaltã. Însã pentru aceasta nu sã cuvine ca sã fie pre tare deosãbite una de alta. De sã va deosãbi pe sine numai dupã ce noaî istorie sau dupã ce mai veche, aşe va ajunge el numai o cunoştinţã cu lipsi, cu neînţelegere şi rar îi va fi deplin trebuincios.
9. Cuprindere istorii a ceii de opştii al lumii	La aceasta sã nu gîndeascã cineva cã ar fi cu neputinţã cã sã va învãţa a cunoaşti pe o vîrstã a vremii cum şi pe celelalte şi fieştece chip de întîmplãri întru adivãr şi înţelegere deplin întru cuprindere lor ce sã ştie una cu alta dimpreunã. Aceasta a tot de opşti cunoştinţã al istorii ari adicã o cuprindere pre mare, însã nu sã împle e piste tot într0un chip ca sã nu mai rãmîi nici un loc întru e lipsi şi ca sã sã sileascã cineva pre sine sã sã pãtrundã cu înştiinţãrile cele nenumãrate, sã sa [ilizibil] mai înainte încã pînã a nu întra întru dînsul //

f. 12r/23

	Pre diparti. Dupã cum pe o hartã mare al stããrii pãmîntului de cele patru ãrţi al lumii sã dispartã numai ţãrile şi sã aratã cetãţile cele mai vestite. Cu aceasta îndatã toatã lume sã pune den nainte ochilor noştri. Întru aceastã chip sã cadi noaî sã o prãvim pre e şi în istorie cea tot de obşti a lumii. Asedar î sã cuvin ei mai cu dinandins numai cele mari înţîmplãri al lumii: acel feli de schimbãri pe care socãtîndu-le la un loc sã atîngã de neamul omenesc, acele ce aratã luminat pentru ce nu sînt asãmene vremile, nãroadele şi ţãrile între dînsãle atît de tare şi acele leagã într-un locvacurile unul cu altul. Şi aceste întîmplãri numai sã povestesc mai ales şi dimpreunã legate şi nu sã dezvãluesc pre larg.
10. Dulceaţa cea frumoasã a istoriei lumii	Întru acest chip povestindu-se face istorie lumii ce a tot de opştii o veclii de înalte mirãri cu puţine clipele al ochilor vedi cineva întru dînsa nãroade şi împãrãţii rãdicînduse şi perind. Aleargã cineva cu paşi grabnici prin chipurile cele de multe feliuri pre care le-au luat neamul omenesc de la începere sa şi pînã în zilele noastre. Petrece cineva cu toţi acie dimpreunã cu carii oarecînd au fost între oameni mari şi slaviţi şi pe cînd poate cineva sã socotească nu-I nici o schimbare//

f. 12v/24

	Mai cu dulceaţi, nici va gãsi iar aiure mai mare prilej ca sã asãmenezi oamenii şi vremile una cu alta şi sã afle asãmãnare lor.
11. Folosul ei cel mai cu din adînc	Aşijdere folosinţa istorii lumii aci a tot de obştii esti mult mai mare decît al fieştecãruie altii istorii. Toate acele de multe feliuri chipuri al folosinţii istorii s-au adus acum mai ales într-însa şi il aflã într-o mãsurã mai îmbişugatã e. Întru acest chip esti e deosãbit care aratã urmele dumnezãeştii stãpîniri peste lume foarte vederat. Fiindcã e ca sã sã vadã toatã urmare ce dinpreunã al tuturor celor amri întîmplãri a lumii. E ne învatã pre noi pe om a cunoaşte foarte pre deplin, fiindcã e prin toate vremile îmblã pre urma lui şi cu incredinţare sã adivereazã cee ce s-au fãcut el cu încetul, cum şi pentru ce s-au fãcut el acee? Însã mai cu dinadins al ei lucru esti acee cã e ne scoate pre noi mirare ce de o parte al oarecãrora vremi, nãroade şi obrazi. Drept acee cu asemeneş chip sã nevoaşti sã dãruiascã înţãlepciune şi fapte bune în toate laturile şi în toate vacurile. E înalţã duhul în mari socotele şi chipzueşte în loc ca el sã rãmîie în chip [ilziibil] ce mai multã într-un ţarcãlat strîmt de arãtãri. Printr-însa cunoaşti cineva mai vîrtos şi vrednic ce adivãratã al faptelor şi al lucrurilor opşteşti //.

f. 24r-24v: [adãugirea traducãtorului]

33. Românii şi moldovenii	Românii şi moldovenii sã dovedesc din toate istoriile cã cu adevãrat sînt rãmãşitã din rîmlenii cei vechi şi din însuş urmele limbii lor ce sã cunosc pînã astãz şi încã şi din oareşcare obiceiuri a lor. Dupã începutul vacului de al doile al creştinãtãţii rîmlescu împãrat Traian care pentru fire lui ce blîndã i s-au dat nume de stãpînitoriul cel pre bun, care au mãrit împãrãţie rîmleneascã cu Dachia (sau cu Ardealul, cu Moldova şi cu Ţara Româneascã şi cu o bucatã de Ungarie). Şi dupã aceia îndatã au fãcut şi colonie de rîmleni pe aceste locuri. Apoi în vacul al şeptile al creştinãţãţii au izbucnit multe noroade: sacsii, hunii şi slovanii în împãrãţie rîmlenilor ce era acum hrentuitã de toate pãrţile, îngustindu-o despre toate pãrţile. Atunce şi românii ce era pe locurile ce s-au pomenit mai sus s-au tras cu toţii piste munţi în Ardeal, iar la sfîrşitul vacului de al triisprãzecile s-au întors sã ei iarã la locurile cele de lãcuinţã al strãmoşilor lor (unde este acum Moldova şi Ţara Româneascã) supt povãţuire domnilor lor cu lege, pravile

	şi obiceiurile rîmlenilor de răsărit şi nu fără de vitejie războinicească. Între domnii lor cei vestiţi //
1409 1468	Au stătut Alexandru VVod cel bătrîn şi Ştefan Vvod cel bun care au domnit peste patruzeci de ani şi care au putut de au stătut împotriva puterii turceşti în doaî rînduri. Iar fiul său şi următoriul la scaun, Bogdan Vvod au supus [ilizibil] sa la Poarta turcească cu legătură din care [ilizibil] toţi să păzască. (ms. 1375, f. 24r-24v)

f. 25r/49

Istoriile ce să cuprindă în fieştecare vîrstă de vreme **Al cii de opşte istorii al lumii** **Istoriile dinainte naşterii lui HS. Vîrsta vremii ce dintîi**	
De la Adam pînă la Noe sau de la facere pînă la Potop. Intru această vîrstă cade şasisprăzece sute şi jumătate de ani. Întîi s-au făcut pămîntul pe carele lăcuim noi; oamenii xaee numai de abie să făcusă ş-au pricinuit întregime lor. Ei au cîştigat o învăţătură ca să cunoască pe Dumnezău şi să-l cinstească pre el. Şi să lăţisă ei în multe însoţiri de căsătorie; înuntru în Asie au aflat oareşcare meşteşuguri şi la urmă pentru năravurile lor cele cu totul stricate, i-au potopit Dumnezeu mai pre toţi, printr-o înecătură de apă.	Let de la facerea lumii 1-1656
Vîrsta vremii de al doile De la Noe pînă la Moisă sau de la Potop la dătătoriul de pravile a istrailitelor şi scrisorii din Istrorîmeliului şi cel mai //	Let de la 1656 pînă la 2452

f. 26r/51:
[…]
Vîrsta vremii de al treilea
Nota marginală: Let de la 2452 pîn la 3231

f. 27r/53
[…]
Vîrsta vremii de al patrule
Nota marginală: Let de la 3231 pîn la 3446

f.27v/54
[…]
Vîrsta vremii de al cincile
De la Chirră pînă la Alexandru sau de la întemeere împărăţii ceii mari al persilor

f. f. 28v/56
[…]
Vîrsta vremii de al şasăle
De la Alexandru pînă la HS sau de la Machidon [ilizibil] stăpînire în tustrele părţile lumii pînă la începere creştinătăţii
[la un moment dat se renunţă la notele marginale]

f. 30r/59

Cap al doile
Al istoriei lumii ce a tot de obşte. Istorie de la HS
Vîrsta vremii dintîi
Let de la naşterea lui HS
De la 1 pînã la 400

f. 31v/63:
[…]
Vîrsta vremii de al doile de la 400 pînã la 600
f. 32v/64:
[…]
Vîrsta vremii de al treile de la 622 pînã la 800

f. 33r/65:
[…]
Al patrule vîrstã de vreme de la let 800 pînã la 1096

f. 34v/68:
[…]
Vîrsta vremii de al cincile de la let 10[…] pînã la let 15[…]

f. 36r:
[…]
Al şesile vîrsta vremii
De la let 1520 pînã la let **1776**
De la Columb şi Luter pînã la Iosif şi fridrih sau de la discoperitul lumii ceii noî şi de la prefacere legii şi al învãţãturii în Evropa pînã în zilele noastre […]

Se terminã la 38r/75

f. 39r/77

Ce a tot de obştii Istorii a lumii
Parte dintîi

Istorie înainte naşterii lui HS
Vîrsta vremii ceii dintîi
De la Adam pînã la Noe sau de la facerea lumii pînã la potop, deci anul 1 pîn la 1656 mai nainte de naşterea lui HS cu 3984 de ani

[…]

f. 50v/98:
[…]

Let 2452 pîn la 3231 [ilizibil]	Vîrsta vremii de al treile De la Moisei pîn la Romilos sau de la ce [ilizibil] orînduiala al istrailtenilui norod şi de la cel mai vechi scriitori de istorii şi dãtãtori de pravile şi scriitori de facerea lumii pînã la zidirea [ilizibil] cetãţii ceii mari al împãrãţiei ceii mare din vremile cele vechi.

f. 67r/133
[…]

Însãmnãri sau socotele amestecate pentru întîmplãrile vîrstei vremii de al treile

f. 71r/141

Vîrsta vremii de al patrule

[ilizibil]	De la Romilos pîn la [ilizibil] sau de la zidire Romii sau Rîmului, cetate ce mare al statului celui statornic şi înflorit din vremile celi vechi, pînã la întemere aceii mare persascã împãrãţie. Let 3231 pîn la 3446 înainte naşterii lui HS 733. Pînã aice sã vestisã între nãroadele din Efropa numai grecii

f. 79v/158

Însãmnãri sau socotele amestecate pentru întîmplãrile vîrstii vremii de al patrule

1. Pravileli lui Solomon	Pravilele unii ţãri ne au învãţat pre noi de apurure ce feli de oblãduiri sã sã de lãcuitorilor ei, ca sã sã facã ei înţãlepţi şi cu fapte bune. Aşedar şi de osteneală vrednice sînt deosãbit celelalt de lãudate pravile a lui Solon, dintru care s-au luat unile prin celi rîmleneşti în lucrare sã sã cunoascã şi sã sã înveţã. El au stricat pravila lui Draco […]

f. 82r/163:
care o dã el pãrinţilor piste ficiorii lor, încît nu pute ei sã-I vîndã pre dînşii şi sã-I şi omoarã, mai ales **mãcar cã şi** la alte neamuri în vremile celi dintîi era obicinuitã această putere pre care numa au mai mijşurat-o oarece.

[semn de final]

Vîrsta vremii de al cincile care sã începã de la Kirri pîn la Alexandru sau de la rãdicare monarhii ceii mari al persilor pîn la lãţitul împãrãţii mechidoneşti întrustrele pãrţile lumii ce era cunoscute

f. 82v/164:

Din let 3446 pînã la let 3648 înainte de naştere lui HS ce 537

1.Kirri întemeiazã împãrãţie persilor	Acum cãtrã sfîrşitul al cei de mai nainte vîrste de vreme era împãrãţie Cãdii de care sã supusese şi ace noo asirienească şi cãzusã cãtrã stãpînire persilor. Acest norod vechi din Asie care de vreme avusãsã impãrat dupã acee au cîştigat stãpîni pe Monerşii asirieneşti şi vreo cîtãva vreme dupã stîngere împãrãţiei lor sãi mari, s-au supus de cãtrã […]

f. 91v/182:

Însãmnãri sau socotele amestecate pentru întîmplãrile vîrstei vremii de al cincile

1.Întîmplãrile cele folositoare al rãzboiului	Persii, grecii şi rîmlenii au fãcut în scurtã nenumãrate rãzboie Întru această vîrstã de vreme. Alte multe nãroade înainte de dînşii şi pe urma lor, au fãcut aşijdere printr-aceste ce mai mare socotinţã în istorie, mãcar cã sã aratã sã fie acee un lucru pre nefiresc şi fãrã de iubire de oameni, cã pentru pricirile a doi domni ce au între dînşii sau pentru ruşine şi vãtãmãrile ce curg dintr-însul numai de puţini oameni sã nenorocesc noroade întregi. […]

f. 111r/121

Întîmplãrile vîrstii vremii de al şesile

1.Nãravurile, lege şi stãpînirea cartagenilor	Cartagenii au această deosãbire de alte multe neamuri, cã ei îndatã s-au fãcut veteji în neguţãtorie, pentru care pace este în scurtã trebuincioasã pre tare şi ei asemene s-au vestit şi în rãzboi. Dar neguţãtorie lor s-au lãţit şi prin oaste lor ce de pe apã. S-au pãzit lege lor care din ceputul ei era finicească şi grecească, ave jertfele ei de oameni vii ce-I jãrtfea foarte cumplit. La stãpînire lor întãre dreptãţile cele de obşti doî cãpitenii al statului sau sufeti sãnatul şi norodul […]

f. 114v/128:
[…] dar pierdere dragostii de patrii în inimile rîmlenilor au rãmas de a purure o pierdere ce nu s-au mai gãsit iar la locul ei pentru stat. În locul ei era und uh de robii ce întrasã întru dînşii, gîrbovit supt sãlnicie ostaşilor, dar isteţ la lucrurile ce la ce vin din munte şi alte desfãtãri. Dar nu au mai fost ei vrednici mai mult de lucruri mari.
[semn de final]
Sfîrşit

f. 115r/129

[filă ruptă pe jumătate probabil începe următorul capitol]

f. 127r:
[…]

Socotele amestecate pentru istoria şi întîmplările vîrstii vremii ce dintîi

1.Năravurile nemţilor celor vechi	Din întîmplări să cunoscă germanii vîrstii aceştii de vreme în scurtă numai ca nişte ostaşi viteji, iubitori de volnicii. Dar ceelaltă zugrăveală care face Tacătus pentru dînşii este pentru săminţie lor foarte îmbuşugată cu învăţături. După cum îi zugrăveşte el, era ei adică un nărod cu un feli de trai crud, cărue îi lipsie la ce mai mare parte a sa năravurile cele dumesnice şi cu totul meşteşugurile şi învăţăturile; însă la acest norod socotinţă şi simţire faptelor celor bune cît de puţin nu să prăpădisă, precum la norodurile cele mai cu bună rînduială, multe şi învăţătura. La dînşii numa nu rîde de faptele cele răle şi nu să nume nici un obicei care să-I stăpînească prin care ei să să strice […]

f. 129r
[…]

Vîrsta vremii de al doile

1.Deosăbire şi tulburare între fii rîmleneşti la let 395	De la Theodosii cel mare pîn la Muhamet sau de la mutare ce mare al noroadelor de la stîngere împărăţiii rîmleneşti din părţile apusului şi de la începere împărăţiilor celor noaî pîn la izvodire muhameteneştii credinţă şi împărăţie. Letul după naştere lui HS 400 pîn la 622. Acum împărăţie cu începutul aceştii vîrste de vreme, amîndoi ficiorii lui Theodosii piste rîmleneasca împărăţie//

f. 135v:
[…]

Socotele amestecate pentru întîmplările vîrstii vremii de al doile:

1.Veletul de la naştere lui HS	Pînă aice să număra în rîmleneasca împărăţie anii cei trecuţi după stăpînire chesarilor şi al colsimilor şi după alte orînduele de vreme. Acum au învăţat un părinte rîmlenesc, Dionisie cel mare, pe creştini ca să numere anii lor de la naşterea domnului Hs. Însă acesta număr de vreme au venit întîi cu doî sute de ani după aceasta în lucrare ce a tot de obştie în ţările apusului, apoi la greci încă şi mai tîrziu. //

f. 137r:
Vîrsta vremii de al treilea:

1.Primejdii [ilizibil] al împãrãţii rîmelenştidin pãrţile rasãritului	De la Muhamet pînã la Carlo cel Mare sau de la facere legii turceşti ce au împãraţii între oameni asemeni şi de la facere puternicii cetãţî al calefatului pînã la începere chesãrii ceii noî al franchilor. Letã dupã naştere lui HS 622 pînã la 800 Ce de la rãsãrit sau ce greceascã împãrãţii al rîmlenilor s-au pãzit pre sine în vîrsta vremii ce merge de aice înainte foarte bine împotriva celor iuţi nãvãliri. Acum s-au arãtat e cã vine foarte aproape de Piree din pricina unui vrãjmaş nou. Acesta au fost Muhamet şi ceata lui care au adaos atîta împãrãţii Ţaregradului cît şi lucruri legii creştineşti dintr-însul o strãcãciune ce nu s-au mai pus iar la loc.
2.Întîmplãrile lui Muhamet	[…]

f. 143r:
[…]

Socotele amestecate pentru întîmplãrile vîrstii vremii de al treile:

1.Scriitori de istorii care au [ilizibil]	Nu au lipsit întru aceastã vîrstã de vreme scriitorii de istorii care au scris îmtîmplãrile. Deosãbit sã începe acum un şirag de dînsele care multe vacuri de vreme merg tot înainte şi au numele al scriitorilor de întîmplãrile bizantin pentru cã ei au însãmnat întîmplãrile rîmleştii împãrãţii din Ţarigrad (care mai denainte sã nume Bizandie). Dar aceşti scriitori de istorii, atîta ei cîtã mai toţi oamenii disidemon şi aducãtori lesne crezãtori de înştiinţãri care au scris cele au plãcut lor şi mai vîrtos foarte în pãrtiniri //

f. 157r:
[…]

Socotele amestecate pentru întîmplãrile vîrstii vremii de al patrule:

1.Gulce bile? Poate Grigore?	Una din cele mai alesi pricini au fost pentru care Ţara // nemţeascã …

f. 160r:

Vîrsta vremii de al cincile:

1.Împãrãţie ce înfricoşatã a apilor	De la grigore al şeptele şi de la Gotfrid din Goicon pînã la Columbu şi pînã la Luther sau de la ce pre deplin întemeere al împãrãţii Papilor şi de la începere crujecilor pînã la discoperitul pãrţii lumii ceii de al patrulã, pînã la rãsipa împãrãţii Papilor şi pînã la ce noaî prefacire al Efvropii Vet dupã naştere lui Hs 1096 pînã la 1520 Dupã ce s-au fãcut Papii stãpînitori peste Efropa ce era rãzboinicã, iar învãţãturã şi în[ţe]legere luminatã şi în nãravurile cele iscusite era încã sãracã, era ei ceii piste tot de obştie loîntori [luãtori] aminte şi judecãtori hotãrîtori piste toate pricinile mai grele alea cii pãrţi de lume. Toate au trebuit sã le fie lor pe voii şi

	toţi sã sã teamã de dînşii. Deci, au purces ei cu mare îndrãznealã înainte, au prins a da pravilele pentru Efropa ce creştinească, pînã la ţarãle chesarilor greceşti şi pînã la al domnilor rusãşti. Gîlcevile stãpînitorilor prin soli şi poruncile lor sã le hotãrascã – aşijdere sã-i scoatã din //

f. 193r:
[…]

Vîrsta vremii de al şesile

1.Mãrime şi coperire Amerecãi	De la Columbul şi de la Luther pînã la Ioasif şi fridrich sau de la descoperitul lumii ceii noaî şi de la ce de opştii îndreptare al învãţãturii pînã în zilele noastre Anul dupã HS 1520 pînã la 1783 Numai cînd de abie discoperisã şpaniolii lume ce noaî supt povãţuire Columbului şi au aflat întru dînsa multe şi frumoase, aducãtoare de rodiri şi bogate ţarã şi ostroave, mai vîrtos în aur, în argint şi în pietri scumpe, şi în multe lucurri al firii folositoare, însã pînã acum necunoscute. Deci, dupã aceasta au socotit ei, nu numai cu neguţãtorie sã sã îmbogãţascã dintru dînsa, ce au socotit sã sã facã ei stãpîni preste dînsa. Ei nu avut nici un fel de dreptate la aceste stãpîniri al domnilor şi al nãroadelor celor streine, ce iubire de stãpînire, patima iubirii de duborzi şi iubire de aur şi argint nu i-au lãsat pre ei ca sã facã altã hotãrîre //

f. 239v:-340r

[…]

Socotele amestecate pentru întîmplãrile vîrstii vremii de al şasile

1.Folosurile [ilizibil]	Cunoştinţa şi legãtura noroadilor unui cu altul în truspatru pãrţile lumiinu numai cã s-au început întru aceastã vîrstã de vreme, ce însã s-au adus şi de a purure mai mult meşteşug corãbieresc // neguţãtorie, rãzboiele, cãlãtoriile, ostaşile ca sã facã pre noroadele cele pãgîneşti creştini în fieştece parte de lume sau pãmînturi noaî sau iar multe înştiinţãri noaî. Mai cu dinadins toate aceste s-au silit numai la acee sã slujeascã lãcomiei de dobînzã sau poftei de stãpînire sau cel mai puţin sã-şi mulţãmeascã iscodire ce de lucrure noaî. Însã ce mai scumpã trebuinţã dintru aceasta este cã darurile şi folosirile al unor neamuri şi ţãri cu încetul vin cãtre celelalte neamuri, cãci sã feresc celãlalţi de greşelile lor şi la urmã sã facã din toate noroadele o însoţire mare de fraţi care sã reazã cu totul de obştii la bine lor cel de opştii.
2.În ce ar sta fericire unor ţãri?	Precum cã fericire unui norod sau a unii împãrãţii şi al stãpînitorilor ei nu ar fi [ilizibil] sau iar în putere ce mare şi în ţarãle cele largi învaţã pre frumos istorie ceastã mai noî. Cãci staturilor, cãrora întru acele nemicã nu le-au lipsit, au fost de multe ori cele pre nenorocite. Iar pravilele cele inţelepţeşti, stãpînitorii şi

	domnii care ei însãş le-au pãzit şi în tot chipul le-au ţinut cu cinste, supuşii care sînt uniţi cu stãpînitorii lor şi ei între ei şi cu toate sterile lor spre ajutorul binelui şi de opştii. Faptele cele bune ce sã lucreazã //

f. 240v:

	Din silinţa folositoare. Aceste dimpreunã fac ţãri norocite şi învaţã apoi sã facã de trebuinţã putere şi averile.
Pentru [ilizibil]	Efropei le-au lepãdat încã întru aceastã vîrstã de vreme ace de obiceiurile cele rele vechi prin care sã strînsa lege creştineascã, dar nu ca cum toate le-au lepãdat, drept acee la mulţi în locul Disidemonii, au [ilizibil] nedumnezeirii împotriva aceştii legi. Aceasta este mult mai de nesuferit cînd ei sã învaţã din însuş istoria cea mai noî, cã cu cît sã cinsteşte mai mult creştinãtate ce dinceput curate, cu atît mai mult a fi folsoirile cele mari pentri adunãrile cele oşteneşti şi pentru fieştece încheturã a lor deosãbitã. Mai cu mare tãrie decît toate pravilele, decît toati pedepsile şi decît toate rãsplãtirile, ţine lege creştineascã pre supuşi întru supunere, împãrãţii întregi le pãzeşte în oblãduire lor ce [ilizibil]
4.Stare pravilelor [ilizibil]	Toate neamurile cele bine prefãcute au ţinut pînã în zilele noastre pravilele de mare trebuinţã pentru statornicie lor ce bunã. Unile au orînduit pre ele cu socotealã bunã dupã stare lor, dupã plecãri şi trebuintele lor. Alţii, dimpotrivã au mai la[ilizibil] o parte din pravilile neamuri [ilizibil]
	[frazã se opreşte în mijloc. Lipseşte probabil o paginã. Txt german continua cu:

Scris de mînã: [[ilziibil Gr. Creţu]